

KĄSEK (102) *sb m*

e jasne.

sg N kąsek (14). ◇ *G* kaska (35). ◇ *A* kasek (9). ◇ *L* kasku (14). ◇ *pl N* kaski (2). ◇ *G* kasków (5); -ów (2), -(o)w (3). ◇ *A* kaski (23).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Dem. od „kęs”:

1. Kawalek, mała ilość pokarmu lub napoju dająca się spożyć lub wypić za jednym ugryzieniem lub łykiem (11) :

a. O pokarmie; morsiuncula Calep (9) : Morsiuncula – Kaffek, vkes. *Calep* 673b.

Wyrażenie: »kąsek chleba« (1): Turunda, Odrobiná/ kásek yęczmiennego chlebá ktoremi kuri tuczą. *Mącz* 470c.

Wyrażenia przyimkowe: »po kasku« (1): Item ligurio, Iém po páńsku/ Leniwo á pomáłym kasku. *Mącz* 193c.

»w kaski« (1): Iák naylepiey w vsćiech fwych w kaski máłtýkuiąc/ Moželi też tym lepśza połknąć/ nic nie žuiąc. *PaxLiz* E4.

W przen [czego] (1) : ták to ieft śmáczny ten *pinguis panis Christi*, iż po iego choć kasku/ swoiá wielką pártýká śnádniey fię w gárdło iako po owcugu wemknie. *PowodPr* 50.

α. Potrawa; przysmak; crustula blanda Mącz; bolus magnus, libamentum Cn (4) : Albo gdy ciepły kásek á práwie od ogniá/ Zálz nie lepśzy niżli on/ co w kotle mokł do dniá. *RejWiz* 14v.

Wyrażenia: »smaczny kasek« (2): Potym przydzye do domu áno iuż gotowo/ Zye śobie śmáczny kásek á bárzo mu zdrowo *RejWiz* 54v; *Mącz* 262c.

[»tłusty kasek«: kto miłuię wino y tłufté kaski [*pinguia*] nie zбоgáci fię. *WujBib Prov* 21/17.]

W przen (1) : Biédny kásek/ co był śpadł z páná mégo śtołu: Y ten mi odiet zaráz/ z nádzieią pośpołu. *PudłFr* 63.

b. O napoju (2) :

Wyrażenie przyimkowe: »po kasku« (2): Sorbillo, Po trofze/ po máłym kasku fię nápiyam/ pořarkawam śobie po kasku. *Mącz* 402d.

2. Kawalek, cząstka, odrobina, mała ilość czegoś; frustulum Mącz, Calep, Cn; minutia Mącz, Calep; fragmen, particula, ramentum Mącz; crustum Calep; bucella, frustillum, massula, ofella, offula, segmentum Cn (55) : *Mącz* 135d, 281c; Frustulentus – Kaskow pełny. *Calep* 438a, 273b, 438a, 664a.

kąsek czego (13): Tham theřz śtego śpidwařka wyřła sthuką mydla weneckiego, y 2 kasky axamyenthu czarnego. *LibMal* 1544/91v; ZAiączek iáko kmiotek/ iż ma kásek mięřá/ Więć go goni kto potka *RejZwierz* 129v; *OrzRozm* B4v; Minutia, contemptlibilis parvitas cuiuscunquae rei, [...] Máłuczkie kaski śztuczki odrobinki wřzelákich rzeczy. *Mącz* 223a; Ramenta auri, Odrobinki á kaski złotá/ yákoby dziarřtwo rořtárte *Mącz* 345c, 156c, 230b, 394a; *SienLek* 152; *Strum* O3v; *Oczko* 26v; Záčzym boię fię/ iż tylko ten kásek czářu Seymowánia twego zořtáwił ci ięřcže P. Bog do pokoiu á powřtánia twego. *PowodPr* 5, 31.

W charakterystycznych połączeniach: kásek drobny (3), mały (maluczki) (9), nieznaczný, sukienny; kásek aksamientu, czasu, dryřakwie, mięřa (2), noska, soli (2), złota (2).

Zwroty. »w kąski, na kąski łamać« = *conquassare, conterere Calep* [szyk zmienny] (1 : 1): *Conquassare* — Namiąsge tłukę, zkrufzám, w kąskilamie *Calep* 243b, 251b.

»na kąski, po kąsku rozdrapać (*a.* zdrapać); na kąski rozdrapany« = *concerpere; concerptus Mącz* (1 : 1; 1) : *Mącz* 39c [2 r.]; A což tedy chceż vczynić łyżąc o takim dobrodzieyftwie Páná twego/ gdyż wież y rozumież/ iż tego żadną wymyfloną rzeczą łwiátá tego zárownác nie możeż/ byś też y po máłym kąłku dał rozdrápác ciáło łwoie *RejPos* 87.

»na kąski rozedrzyć« (1): *Membratim discerpere.* Ná kąski rozedrzyć. *Mącz* 214d.

»rozerwać się na kąski« (1): *Abowiem gdy zamąciż vrinę/ tedy wonym zamączeniu Ipoftalis rozerwie łie na małe kąłki FalZioł* V 10.

»skrajać w kąski, na kąski (*a.* kielko kąskow)« (2 : 2): *Wezmi gębki modrzewowey iako poł pięłci, y łkraiać na kielko kąłkow włożyc w garniecz miodu/ y pić on miod rano y wieczor [...]. Też dobrze pożywać powidł, ktore tak czynią. Wezmi omanu á łkray go drobno w kąłki y zwierć FalZioł* V 94v, V 109v, 117v.

»w kąski zsiękać« (1): *ábowiem ono drzewo ktore flotkie iełt w kąłki s łiekáią y łmázą w oliwie/ Potym pieką plácki łniego. BielKron* 446.

Wyrażenie: »na kąski rozdzielony« (1): *Ziarnka na vrinie pływaiące/ á zwłáfczá na Circule vryny, czinią łie z łegmy kljowatey na małe a drobne kąłki, rozdzielone FalZioł* V 8v.

Szereg: »s(z)tu(cz)ka, (i, albo) kąsek« [szyk 5 : 3] (8): *Cento, Strychów płałcz/ to yełt/ łuknia/ álbo deká z rozmáyitych plátów á ze łtuczek y kąsków łukiennych [...]. wełpołek vłzita. Mącz* 47b, 17b, 138b [2 r.], 156c, 223a, 270d, 485a.

Wyrażenia przyimkowe: »bez, przez kąska« (1 : 1): *ábowiem Circumferentia iełt tak wielka/ iáko trzy Diámetry/ y łiódma część Diámetru bez máłégo kąłká GrzepGeom* H3v, H4.

»po kąsku« = *frustillatim Mącz, Calep; frustatim, membratim, minutim, verminatim Mącz; scrupulatim Calep* (6) : *Mącz* 138b, 214d, 485a; *Frustillatim* – Po kąsku. *Calep* 438a, 958a. *Cf* »po kąsku rozdrapać«.

»na kąski (*a.* kielko kąskow)« = *membratim, minutatim, osciculatim, particulatim, scrupulatim Mącz* (13): *Particulatim, Ná cząłtki/ ná kąski. Mącz* 281c, 214d, 223a, 270d, 376b. *Cf* »na kąski łamać«, »na kąski rozdrapać«, »na kąski rozedrzyć«, »rozerwać się na kąski«, »skrajać na kąski«, »na kąski rozdzielony«.

»w kąski« = *articulatim Mącz; assulatim, concise Calep* (7): *Mącz* 17b; *Concise* – Drobno, w kąski. *Calep* 231a, 106a. *Cf* »w kąski łamać«, »skrajać w kąski«, »w kąski zsiękać«.

W przeni (1) :

Zwrot: »po kąsku rozszarpywać« (1): *Iż żyemye ná włchod flońcá [...] nye dżyelną łuknyę páńłką/ á zwirzchu vtkána/ pokąłku rozłłárpuyą KromRozm* III O3.

a. *Niewielka wartość materialna, skromny majątek* (1) : *Lepzy iełt kąfek [Melius est parum] z boiażnią Páńłką/ niżli wielki łkarb z łłopotem. BibRadz Prov* 15/16.

b. *Fragment tekstu* (2) : *okázuie łię iáwnie łtych piłárzow/ iż áni Iákub Apołtoł/ áni Piotr/ áni Márek Święty/ tych kąłkow przydáli/ ále ie Papiężowie według zdánia łwego łmyłłáli KrowObr* 195v.

Szereg: »sztuczka i kąsek« (1): kiedyby kto ty wżyfłki łftutzki y kąfki/ kthore Papieżowie według głow swoich łpifáli y przydáli/ od they Mfzey wáfzey odiał/ y odrzucił/ y coby Mfza była infzego? *KrowObr* 198.

c. *W Połączeniu z rzeczownikiem abstrakcyjnym oznacza słabe nasilenie tego zjawiska [czego] (1) :* Tu iefzcze kąfek počiechy/ iż tá frogość Páńfka/ nie ztrzałkiem przypada *PowodPr* 76.

3. *W funkcji przysłówka: trochę; z neutralizacją funkcji deminutywnej; parum, paulo, paululum, pauxillum, perhilum, perparum, perpaululum, perpaulum Cn (36) :* Gdyżem fię kąfek cięższym piorem vczył włádác/ Nád Wierfzowemem nigdy nie vczył fię fiádác. *CzahTr* A4v.

W charakterystycznych połączeniach: kąsek cięższy; by kąska nie łakomy, niemilo, nie przystać (2), nie zażrzc; ni kąska niedoskonały, niewesol, nie wprawiony; ni kąska nie bać się (3), nie dbać (2), nie pomne, nie potrzebować, nie ruszać, nie slychać, nie smakować, nie spać, nie starać się, nie wiedzieć, nie znać, nie zostawić; zniszczyć do kąska; tykać po kąsku.

Połączenia: »by kąska« = *nic, wcale; minime Mącz (3) :* Huic licet impune facere huic illi non item. Temu fię to może przepiec/ ále yemu by kąská. *Mącz* 332a, 222d [2 r.], 277c, 428c; *GórnDworz* E3v; Kto w mych fráfzkách/ iuż może niezażrzc by kąłká Bífkupom/ którzy ftoią v świętego Fracká. *KochFr* 120, 25.

»ni kąska« = *nic, wcale (23):* i przyimuie od nás za wdzięczné i za dołkonałé zakonu wypełniénie/ połfużenftwo náfze maluczkié/ nikałka niedołkonałé *MurzNT* 3v; Albo ono dzyeciátko/ co ná pyafku gráło/ A frogyego fię wężá nikałká nie bało *RejWiz* 130, 70v, 146; *OrzList* h, i; Nic to tám nieważy? (-) Ni kąłká/ by ty zdrów. *OrzQuin* C, Z2v; *GórnDworz* B3, B3v, G2; *RejPos* 358; *RejZwierc* 93v, 95v; Pośiedziawfzy tedy godżin półtory/ álbo dwie/ tákże w cífzy zgłową nákrzytą/ wodę odmiéniaíac/ á nikałká niełpiac [...] wyniść y ofufzyć fię *Oczko* 28, 19v, 22, 27v; Niech fye wżdy ludzióm áby na fráfzki przygodzę/ Któré/ o mądré głowy nikałká nie dbaíą *PudłFr* [3]; Nlewiém co fye zda komu: mnie nikałká k rzeczy/ Kiedy kto obietnice dworłkié ma ná pieczy. *PudłFr* 49, 6, 42; *ActReg* 169.

Wyrażenia przyimkowe: »do kąska« = *doszczętnie, całkowicie (2):* In unguem – Do kąska. *Calep* 560b; czym ia łtrwożony/ Zniłzczyćbym mogł do kąłká *GrabowSet* 13.

»po kąsku« (1): iáko niektorzy Poetowie w wirfzach fwych/ tykaíą po kąsku głębokich/ á fubtylnych rzeczy w Philozophiey *GórnDworz* N4.

»w kąsku« (1):

~ *Wyrażenie:* »w namniejszy káfku« (1): A iż onych nyewyernikow hárdé myłli pokrythe/ Nye mogą w namnyeyfzym káfku być przed tobą zákryte. *LubPs* R4v. ~

Synonimy: **2.** *cząstka, drobina, drobinka, kabalek, kruszynka, krzyna, odrobinka, skibka, sztuczka, troszeczka, troszka, troszućka; 3. mało, »po trosze«, trochę.*

Cf **KĄSECZEK, KĄSZCZEK, KĘSIK**